

CRNA GORA
S K U P Š T I N A

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-51/18-76/

Podgorica, 23. novembar 2018. godine

INFORMACIJA

O UČEŠĆU PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA REGIONALNOJ KONFERENCIJI „TOLERANTNA I INKLUZIVNA DRUŠTVA NA ZAPADNOM BALKANU“, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na regionalnoj konferenciji “Tolerantna i inkluzivna društva na Zapadnom Balkanu”, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine.

Konferenciju je organizovalo Odjeljenje za antidiskriminaciju Savjeta Evrope u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope pod nazivom “*Horizontal Facility*” za Zapadni Balkan i Tursku.

Učesnici su bili visoki predstavnici ministarstava, institucija odgovornih za ljudska prava i nacionalne manjine; domaće institucije za zaštitu ljudskih prava (kao što su institucije Ombudsmana i tijela za jednakost); parlamentarci koji su članovi parlamentarnih tijela, komisija koji se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava, antidiskriminacijom; organizacije civilnog društva iz oblasti antidiskriminacije, zaštite i promocije manjina; te službenici Evropske unije i Savjeta Evrope i međunarodni eksperti. Učesnici su bili iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Kosova, kao i predstavnici Evropske unije, OEBS-a, Savjeta Evrope i Savjeta za regionalnu saradnju.

Skup su otvorili ambasador Zoran Janković, državni sekretar za političke poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore, ambasador Aivo Orav, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Christian Ahlund, član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI).

Državni sekretar za političke poslove u Ministarstvu vanjskih poslova, ambasador Zoran Janković je saopštio da su promocija i zaštita ljudskih prava, regionalna saradnja i članstvo u Evropskoj uniji prioriteta Crne Gore. Istakao je odličnu saradnju sa Savjetom Evrope, uz pomoć čijih programa je ostvareno jačanje zakonodavnog i institucionalnog okvira u ključnim oblastima. Imajući u vidu savremene izazove, pitanja inkluzije i tolerancije treba da budu dominantna u svakom društvu. To su temeljne vrijednosti koje je potrebno u kontinuitetu negovati, što nije moguće ostvariti izolovano, već samo kroz zajedničku saradnju.

Crna Gora je ostvarila značajne rezultate u promociji i zaštiti ljudskih prava, ali u određenim oblastima potrebno je intenzivirati aktivnosti i poboljšati učinak, ocijenio je državni sekretar za političke poslove Zoran Janković. Naveo je da je na nacionalnom nivou naša država usmjerena na jačanje političkog, društvenog i ekonomskog okruženja u cilju kreiranja uslova za nesmetano uživanje ljudskih prava, bez diskriminacije po bilo kom osnovu. U kontinuitetu se organizuju medijske kampanje o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminacionog ponašanja u cilju podizanja nivoa svijesti, stvaranja tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti prema ranjivim grupama. Redovna godišnja istraživanja percepcije građana o diskriminaciji ohrabruju. Programi obuka o ljudskim pravima se sprovode u kontinuitetu, a već sedam godina sprovode se programi promocije antidiskriminacionog ponašanja i prakse za državne službenike, nosioce pravosudnih funkcija i zaposlene u drugim organima, organizacijama i institucijama koji na bilo koji način dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije. Zaključio je da unapređenje i zaštita ljudskih, a posebno manjinskih prava predstavlja preduslov za demokratiju i razvoj društva u cjelini.

Uz podsjećanje da se ove godine obilježava 70 godina od usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i 20 godina od usvajanja Deklaracije UN o braniocima ljudskih prava, kao i da se 16. novembra obilježava Međunarodni dan tolerancije, ambasador Janković je ukazao na važnost ovih datuma koji treba da podsjetu na obavezu tolerancije, inkluzije i na značaj svakog segmenta ljudskih

prava. Njihovo poštovanje nije samo pitanje ličnog opredjeljenja, već suštinski i javni interes svakog demokratskog društva, zaključio je ambasador Janković.

Šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori ambasador Aivo Orav smatra da Međunarodni dan tolerancije treba da podsjeti na dostojanstvo i vrijednost svakog ljudskog bića i obavezu svih da radimo na izgradnji mira. Ukazao je da se Evropa danas suočava sa brojnim izazovima i da atmosfera straha i nesigurnosti može dovesti do veće netolerancije i ksenofobije. Mišljenja je da nedostaje prostor za interkulturalni dijalog. Naveo je da u Evropi djeluju pokreti koji osnažuju govor mržnje i ne poštuju vrijednosti na kojima počiva Evropska unija. Evropska komisija je posvećena izgradnji tolerancije i inkluzivnih društava i odbija svaki oblik diskriminacije.

Kada je riječ o Zapadnom Balkanu, ambasador Orav smatra da i dalje postoje brojni izazovi zbog čega je potrebno da region prihvati evropske vrijednosti mnogo snažnije i kredibilnije. Treba uraditi više na implementaciji zakona. Vlade treba da se bore protiv diskriminacije lica sa invaliditetom, manjina i drugih vulnerabilnih grupa. Takođe, moraju da osiguraju nezavisnost medija i slobodu izražavanja. Povećani naponi su potrebni u zaštiti djece od zlostavljanja i unapređenju rodne ravnopravnosti. Kada su u pitanju prava LGBT osoba na Zapadnom Balkanu ostvaren je napredak. Prema njegovim riječima, položaj Roma trebalo bi da bude prioritet, jer se oni suočavaju sa marginalizacijom i socijalnom isključenošću. Zaključio je da se na ovoj Konferenciji želi promovisati regionalni dijalog i saradnja u svim ključnim oblastima.

Član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Christian Ahlund smatra da su mnogi problemi koji su na Zapadnom Balkanu postojali prije 20 godina i dalje prisutni. Saopštio je da je ECRI jedno od tri monitoring tijela Savjeta Evrope koje čine predstavnici svih zemalja članica Savjeta Evrope. Najvažnije je što prate zemlje članice u pogledu poštovanja obaveza iz Evropske konvencije o ljudskim pravima. Vrše posjete zemljama u prosjeku jednom u pet godina, a za ovaj region uradili su 15 izvještaja. Istakao je da je diskriminacija protiv nacionalnih manjina predmet zabrinutosti, kao i govor mržnje u političkom diskursu i nedostatak brze reakcije. Stoga su potrebni hrabri lideri koji će se boriti za ljudska prava. Političari, ali i lideri vjerskih zajednica moraju konkretnije djelovati u borbi protiv govora mržnje, ne samo da izbjegavaju govor mržnje, već i proaktivno da djeluju. Po ECRI-jevim izvještajima zemlje regiona preduzele su važne korake u usklađivanju zakona sa evropskim standardima, ali to nije dovoljno. Otvorenost i tolerancija u društvu treba da obuhvate svakoga, a borba protiv rasizma nije samo za vulnerabilne grupe. Važno je da manjine i većina budu obuhvaćeni politikom antidiskriminacije. Tri monitoring tijela Savjeta Evrope su: ECRI, Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i Komitet eksperata za Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima. Istakao je da poštovanje prava manjina zahtijeva djelotvoran pravni okvir. Član 5 Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina se primjenjuje na sva lica koja žive u državi, a ne samo na manjine. Nije slučajno da se ECRI u petom ciklusu monitoringa skoncentrisao na specifična pitanja i teme koje su zajedničke svim državama članicama: zakonodavna pitanja, govor mržnje, nasilje i politike integracije.

Naglasio je da ECRI veliku pažnju poklanja tijelima za ravnopravnost, jer institucije ombudsmana imaju ključnu ulogu u borbi protiv diskriminacije na nacionalnom nivou. U Opštoj preporuci 2 ECRI izražava zabrinutost zbog nedostatka kapaciteta i budžetskih sredstava za tijela za borbu protiv diskriminacije što može da oslabi njihovo djelovanje. Ukazao je da postoji potreba za djelotvornijom implementacijom preporuka monitoring tijela Savjeta Evrope, uz napomenu da su Savjet Evrope i Evropska unija spremni da podrže programe saradnje u regionu. Zaključio je da je ova Konferencija snažan dokaz da zemlje Zapadnog Balkana nemaju samo zajedničke probleme, već i želju da dođu do rješenja.

Hallvard Gorseth, šef Odsjeka za antidiskriminaciju u Generalnom direktoratu za demokratiju Savjeta Evrope i Goran Svilanović, generalni sekretar Savjeta za regionalnu saradnju govorili su na temu „Zbog čega Regionalna konferencija: istorijat i ciljevi“.

Hallvard Gorseth je istakao da nalazi monitoringa koji sprovodi ECRI i ostala tijela Savjeta Evrope ukazuju na povećanje rasizma i ksenofobije u mnogim djelovima Evrope. Prisutni su prijetnja terorizmom, novi migracioni trendovi, a u ksenofobičnim političkom narativu postoji neprijateljstvo prema svakom ko je drugačiji, posebno prema Romima, migrantima, nekad i LGBT osobama. Ovakvo fragmentisanje društva dovodi do rizika za njegovo funkcionisanje. Ukazao je na važnost Horizontalnog mehanizma koji pruža tehničku pomoć u zaštiti ranjivih kategorija stanovništva i promociji antidiskriminacije. Program se završava sledeće godine, ali već planiraju narednu fazu. Ciljevi

Konferencije su da se razmijene mišljenja i dobre prakse, ojača regionalni dijalog, identifikuju komplementarna rješenja koja bi se mogla primijeniti i da se jačaju veze Horizontalnog programa sa preporukama monitoring tijela Savjeta Evrope. Pitanje inkluzije Roma za Savjet Evrope je prioritet, imaju akcione planove, a sad su u fazi ocjenjivanja učinka. Fokus treba da bude na većoj inkluzivnosti pripadnika svih ranjivih grupa.

Generalni sekretar Savjeta za regionalnu saradnju Goran Svilanović je saopštio da se Savjet ne bavi dominantno ljudskim pravima, već je više orjentisan na ekonomsku saradnju. Ipak, prije dvije godine u Beogradu su formirali tim od šest zemalja Zapadnog Balkana i Turske kako bi se bavili poboljšanjem položaja romske populacije koja je najranjivija grupa na Balkanu. Savjet za regionalnu saradnju je pomogao vladama država regiona u definisanju nacionalnih integracionih politika za romsku populaciju i obezbijedio monitoringe kako bi ispratili sprovođenje tih politika. Veliki je jaz između Roma i svih drugih u svim zemljama regiona. Posebno su ugrožene Romkinje, jer je jedna od 10 uključena u bilo koji program obuke. Romi imaju ograničen pristup javnim službama. U ovoj fazi posebno su skoncentrisani na budžetiranje na centralnom i lokalnom nivou u svim ključnim oblastima za Rome. Sada se pripremaju za drugu fazu koja počinje u januaru 2019. Dva puta više novca su Evropska unija i Evropska komisija izdvojile, tako da će biti više sredstava za finansiranje zapošljavanja koje je ključni problem Roma, a za njim slijedi stanovanje. Njihov rad je doveo do: povećanja svijesti, jačanja nacionalnih kapaciteta, uspostavljanja kontakt osoba za Rome u svakoj vladi zemalja regiona. Iako su u poslednjoj deceniji socijalna pitanja zanemarivana, u poslednje dvije godine u regionu se javljaju novi glasovi koji insistiraju na socijalnoj dimenziji razvoja.

O vezama između uspostavljanja standarda, monitoringa i saradnje u oblasti antidiskriminacije govorili su Stefano Valenti, šef Jedinice za borbu protiv govora mržnje i saradnju u Odsjeku za antidiskriminaciju u Generalnom direktoratu za demokratiju Savjeta Evrope, Siniša Bjeković, član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije i Tatjana Perić, savjetnica za suzbijanje rasizma i ksenofobije u Kancelariji za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

Stefano Valenti je ukazao da je ovaj trougao između uspostavljanja standarda, monitoringa i saradnje tipičan za Savjet Evrope, dok ga i druge organizacije pokušavaju preuzeti. Istakao je da je Evropska konvencija o ljudskim pravima „majka svih konvencija u SE“. Tri monitoring tijela Savjeta Evrope prate implementaciju standarda, daju konkretne preporuke, a nalazi monitoringa treba da se implementiraju kroz saradnju. ECRI nema svoju konvenciju, ali se pridržava Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Predstavio je pozitivne primjere iz praksi Albanije, Bosne i Hercegovine i Srbije realizovane u okviru Horizontalnog programa. Slijedeći preporuke Savjetodavnog komiteta za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina da država mora imati sveobuhvatan zakon o zaštiti nacionalnih manjina, u Albaniji su 2017. donijeli Okvirni zakon za zaštitu nacionalnih manjina nakon čega je uslijedilo donošenje podzakonskih akata. Donošenje zakona je najlakši posao, dok su donošenje podzakonskih akata i njegova primjena mnogo teži. Mora se obezbijediti koordinacija između organa vlasti i sa manjinama. Smatra da je jedan broj manjina u regionu iskorišćen za političke strategije. U Bosni i Hercegovini uz njihovu pomoć formirano je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Cilj je bio da se neformalno povežu državne institucije, civilno društvo i manjine i nada se da će sve to dovesti do boljeg predstavljanja manjina u Bosni i Hercegovini. U Srbiji su 4. novembra 2018. održani izbori za savjete nacionalnih manjina, a Savjet Evrope je pomogao da se poboljša pravni okvir u toj oblasti.

Valenti je u ukazao na tri važne stvari: u saradnji je jako bitno orodnjavanje, kao stalna komponenta u svim programima Savjeta Evrope, važno je obezbijediti vidljivost saradnje, kao i uključivanje civilnog društva, ne formalno, već suštinski.

Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG i član ECRI-ja je podsjetio da su osnovni postulati Savjeta Evrope demokratija, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava i sloboda. Ustanovljena su različita tijela za monitoring i praćenje implementacije standarda i principa Savjeta Evrope. Neka tijela su ugovornog tipa, formirana na osnovu sporazuma, a ECRI je nastao kao rezultat razvoja situacije na globalnom nivou. Ukazao je na sveto trojstvo misije Savjeta Evrope koje sadrži standarde, tijela za monitoring i saradnju. U Savjetu Evrope je 47 država članica i pet posmatrača, pa je uticaj ove organizacije još širi, dok je Evropska unija glavni politički saradnik Savjeta Evrope. ECRI je jedinstven mehanizam za zaštitu ljudskih prava koji je prvi put zasijedao u martu 1994. Bitna su tri nivoa aktivnosti ECRI-ja: monitoring po zemljama članicama, rad na specifičnim temama i saradnja koja podrazumijeva prikupljanje informacija sa terena. ECRI je već ostvario pet ciklusa monitoringa koji se

sprovodi na jednakoj osnovi i pod jednakim uslovima za sve zemlje. Peti ciklus traje do početka 2019. godine. Kada je riječ o definisanju standarda, Siniša Bjeković je istakao da je ECRI izdao 16 opštih preporuka, a posebno se osvrnuo na Preporuke 7, 15 i 2. Preporuka 7 se odnosi na nacionalno zakonodavstvo u oblasti antidiskriminacije i već je prevazišla okvire termina preporuka, jer se shvata kao kodifikacija zakonodavstva u oblasti antidiskriminacije. Preporuka 15 tiče se govora mržnje, a Preporuka 2 je posebno značajna za ombudsmane, jer je namjera da se osnaži uloga ombudsmana, da bude uticajniji, djelotvorniji i da ima veće kapacitete u antidiskriminaciji. Kada je riječ o periodu pred nama, ukazao je na preporuku Evropske komisije iz juna 2018. godine o standardima tijela za jednakost. Očekuje da se i u Crnoj Gori primjenjuju ti standardi. Zaključio je da su zahvaljujući podršci EU i Savjeta Evrope i konkretnim projektima u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG podigli nivo znanja kadra i djelotvornosti čak za tri puta, pa očekuje da će se takva saradnja nastaviti i u budućnosti.

Tatjana Perić, savjetnica za suzbijanje rasizma i ksenofobije u ODIHR-u je saglasna da su tolerancija i nediskriminacija ozbiljna pitanja. U OEBS-u, najvećoj organizaciji za regionalnu bezbjednost više se bave komponentama političke i vojne prirode, ali imaju i privrednu i ljudsku dimenziju. Države članice OEBS-a imaju obavezu da se bave širokim okvirom ljudskih prava, ali nemaju standarde i mehanizme kao u Savjetu Evrope, već se pozivaju na standarde drugih organizacija. Prepoznali su važnost sveobuhvatnog pristupa i u tom sveobuhvatnom pristupu postoje bitne razlike između različitih oblika netolerancije. Smatra da su lokalne i nacionalne vlasti odgovorne za promociju ljudskih prava i obezbjeđivanje sigurnosti svih članova zajednice. Uprkos tome što vlade imaju obavezu borbe protiv netolerancije i diskriminacije, ove pojave postoje, čak i sistemski i institucionalno. Netolerancija i diskriminacija prijete ne samo bezbjednosti pojedinaca, već i društvu u cjelini. Prema ženama i manjinama postoji višestruka diskriminacija. Netolerancija je često zasnovana na više aspekata. U javnom diskursu su prisutni govor mržnje i netolerancija, jer postoje populistički lideri koji izražavaju netoleranciju koja može da dovede do konflikta. Kada putem monitoringa sakupljaju informacije o govoru mržnje, iste prikupljaju od nacionalnih vlasti, civilnog društva, ali koriste i podatke iz izvještaja ECRI-ja. OEBS pruža značajnu podršku civilnom društvu, jer je ta saradnja jako važna u rješavanju zajedničkih izazova. U radu sa civilnim društvom treba obezbijediti jednako učešće muškaraca i žena i manjinskih grupa. Uspješan primjer takve saradnje je Grčka. Zaključila je da bi mehanizmi za konsultacije civilnog društva u regionu trebalo da budu djelotvorniji, transparentniji i inkluzivniji.

U popodnevним satima održana je panel diskusija na temu „Uspješne inicijative za zaštitu manjina na Zapadnom Balkanu“ na kojoj su učestvovali: Brunilda Minarolli, šefica Sekcije za ljudska prava, manjine i izvještavanje u Ministarstvu za evropske i inostrane poslove Albanije, Tihomir Knežiček, predsjedavajući Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, Hilmi Jashari, ombudsman Kosova, Anamarija Viček, državna sekretarka u Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja u Srbiji i Naser Muaremi, zamjenik šefa Odjela za regionalni razvoj u Ministarstvu lokalne samouprave u Makedoniji.

Brunilda Minarolli je predstavila dobru praksu izrade Nacrta zakona o manjinama u Albaniji. Istakla je da su sa izradom Nacrta zakona počeli 2014. godine i sam proces je trajao dvije godine, ali je bio veoma inkluzivan. Imali su konstantnu ekspertsku pomoć i konsultacije sa Savjetom Evrope. U radu su se skoncentrisali na tri ključna elementa: identifikovanje dobrih praksi u zemljama regiona, formirali su interinstitucionalnu radnu grupu i imali široke konsultacije sa manjinama u Albaniji. Takođe, dobili su i četiri stručna mišljenja o Nacrtu zakona o manjinama, a pored Savjeta Evrope, uključili su i podršku OEBS-a. Zakon o nacionalnim manjinama je usvojen u oktobru 2017. Novina je da Zakon sadrži definiciju nacionalnih manjina, što je bitno, a priznali su devet nacionalnih manjina. Važan element Zakona je princip samoidentifikovanja pripadnika manjina. Važnim smatra i pisanje podzakonskih akata koji će regulisati i rad Nacionalne komisije za manjine. I dalje imaju saradnju sa SE preko Horizontalnog programa preko koga će uključiti pomoć-ekspertizu u ovoj oblasti.

Tihomir Knežiček, predsjedavajući Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine je istakao da je projekat Savjeta Evrope u Bosni i Hercegovini koncipiran da zajedno obuhvati sve aktere koji se bave nacionalnim manjinama, a prvi put otkad postoji Vijeće nacionalnih manjina održan je zajednički sastanak svih nacionalnih manjina. Ukazao je na važnost povezanosti Vijeća nacionalnih manjina kao savjetodavnog tijela sa drugim institucijama u Bosni i Hercegovini. Takođe, saopštio je da su u okviru projekta razvili kvalitetan odnos sa medijima, nakon čega je uslijedio serijal emisija o manjinama na državnoj televiziji i radiju. I pored pozitivnih aspekata, ostaju brojna neriješena pitanja, među kojima je

i neizvršenje Presude Evropskog suda za ljudska prava Sejdić-Finci. U Bosni i Hercegovini ukupno je 17 nacionalnih manjina, a još uvijek nemaju usvojenu strategiju za nacionalne manjine, dok Republika Srpska radi na usvajanju te strategije.

Ombudsman Kosova Hilmi Jashari je saopštio da njihov Ustav eksplicitno sadrži standard o zaštiti nacionalnih manjina, a Skupština Kosova je definisala 20 mjesta za manjine, čime im se omogućava učešće u političkom procesu. U Ustavu imaju i posebno poglavlje koje se tiče zaštite ljudskih prava, a jedno poglavlje je o manjinskim zajednicama. Jedan broj zakona koji se tiču vitalnog interesa garantuju manjinama pravo veta na izmjene zakona kojima bi se kršila njihova prava. Ustav Kosova takođe ima nekoliko međunarodnih standard koji se primjenjuju u unutrašnjem sistemu. Iako Kosovo još uvijek nije potpisnica konvencija za zaštitu ljudskih prava, Ustav im omogućava da se taj sistem može direktno primjenjivati u zemlji.

Anamarija Viček, državna sekretarka u Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja u Srbiji je govorila o sofisticiranom sistemu obrazovanja na osam jezika nacionalnih manjina u Srbiji s obzirom da je Ustavom garantovano da manjine imaju pravo na obrazovanje na sopstvenom jeziku na svim nivoima. Takođe, bavili su se analizom zastupljenosti nacionalnih manjina u nastavnim programima i udžbenicima i utvrdili da je najčešći način prikazivanja manjina u udžbenicima folklorističan. Sada se bave analizom postojećih modula manjinskog obrazovanja.

Naser Muaremi je predstavio iskustva Makedonije u ovoj oblasti navodeći da se Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o zaštiti nacionalnih manjina i Zakonom o državnim službenicima i namještenicima garantuju određena prava manjinama. U okviru projekta realizovanog prije dvije godine pet opština je dobilo direktni grant koji im je omogućio da se bolje upoznaju i da posjete zemlje regiona kako bi se upoznali sa njihovim praksama u zaštiti nacionalnih manjina. U Makedoniji 20% stanovništva su Albanci, a 20% čine turska, bosanska i srpska manjina.

O vezama između suzbijanja govora mržnje i zaštite prava manjina govorili su ekspertkinja Milica Novaković, bivša pravnik u Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava i prof. Rainer Hofmann, bivši predsjedavajući Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

Milica Novaković je predstavila pravni okvir shodno kojem postupka Evropski sud za ljudska prava i određeni broj slučajeva pred ovim Sudom u kojima su podnosioci predstavljeni bili pripadnici nacionalnih manjina koji su se žalili na govor mržnje. Istakla je da se pred Evropskim sudom za ljudska prava primjenjuje Evropska konvencija o ljudskim pravima i propisi drugih tijela, kao i ustanovljena sudska praksa. Evropski sud za ljudska prava cijeni da li su države ispunile pozitivnu obavezu u pogledu zaštite, a u svim oblicima izazivanja vjerske, rasne, nacionalne mržnje Evropski sud za ljudska prava ulazi u detalje ispitujući da li ono na šta se aplikant žali sadrži vrijednosti koje su u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Prof. Rainer Hofmann je saopštio da Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina može da bude mehanizam za uspostavljanje međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava. Ne sadrži preciznu definiciju nacionalne manjine, ali postoje određeni kriterijumi koje bi trebalo ispuniti da bi se neka grupa mogla smatrati nacionalnom manjinom, jer su to grupe osoba koje žele da zaštite svoj identitet, a brojčano su manje od većinske populacije. Detaljno je objasnio sistem monitoringa nad poštovanjem Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina. Savjetodavni komitet Okvirne konvencije razmatra sistemske nedostatke u određenim oblastima u državama članicama, dok se Evropska konvencija fokusira na pojedinačne slučajeve. S obzirom na sve veću prisutnost govora mržnje, to je podstaklo Savjetodavni komitet da pozove sve države članice da kriminalizuju govor mržnje i da to bude otežavajuća okolnost u krivičnom zakonodavstvu. Takođe, naglasio je da je potrebno promovisati borbu protiv govora mržnje. Savjetodavni odbor se do sada nije mnogo bavio odnosom policije prema nacionalnim manjinama smatrajući da time više treba da se bavi ECRI. Uloga medija u ovim procesima je veoma važna, a potrebno je povećati svijest među pripadnicima organa za sprovođenje zakona. Zaključio je da je potreban sveobuhvatan, koordiniran pristup i aktivnosti u svim zemljama u cilju zaštite nacionalnih manjina.

Drugog dana Regionalne konferencije učesnici su u radnim grupama diskutovali o zakonodavnom okviru koji se odnosi na antidiskriminaciju, sa posebnim akcentom na zaštitu nacionalnih manjina, ulozi Tijela za ravnopravnost/Ombudsmana i organizacija civilnog društva u

suzbijanju diskriminacije i promovisanju tolerancije i uključenosti, kao i o promociji diverziteta u lokalnim zajednicama i suzbijanju govora mržnje.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković aktivno je učestvovao u Radnoj grupi koja je analizirala zakonodavni okvir za zabranu diskriminacije, s akcentom na zaštitu nacionalnih manjina. Ukazao je da je u Crnoj Gori 2017. godine usvojen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, koji je u potpunosti usklađen sa evropskim standardima. Takođe, izmijenjen je Zakon o manjinskim pravima i slobodama, koji je takođe veoma kvalitetan. Ukazao je na važnu ulogu savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Učesnike je upoznao sa odredbama Zakona o izboru odbornika i poslanika kojim je definisan princip afirmativne akcije za pripadnike manjinskih naroda. Postupak pripreme zakona je veoma inkluzivan i u radnim grupama za pripremu predloga zakona su predstavnici Vlade, stručnjaci, predstavnici nevladinog sektora, kao i manjinskih naroda ukoliko se odlučuje o njihovim pravima. Zaključio je da su manjinski narodi integrisani u crnogorsko društvo.

Po okončanju veoma sadržajne i otvorene razmjene mišljenja u Radnim grupama, moderatori prof. Rainer Hofmann, Robert Gajda i Marija Andreeva predstavili su ključne zaključke i preporuke.

U Radnoj grupi koja se bavila zakonodavnim okvirom zaključeno je da su zakoni u ovoj oblasti uglavnom usklađeni sa evropskim standardima i da je proces njihove pripreme u značajnoj mjeri bio inkluzivan. Više napora treba uložiti u implementaciju zakonodavstva, posebno na lokalnom nivou. Jednoglasna je ocjena svih učesnika da postoji potreba za stalnom podrškom institucijama ombudsmana u finansijskom i kadrovskom smislu kako bi se djelotvornije bavili zaštitom od diskriminacije. Saglasnost je postignuta i oko afirmativne akcije za manjinske narode, ali je ukazano da postoji mogućnost zloupotrebe od strane lica koja ne ispunjavaju uslove za primjenu ovog mehanizma. Važno je obezbijediti reprezentativnost manjinskih naroda u predstavničkim tijelima za šta postoji veliki spektar mogućnosti, od garantovanih mandata u Parlamentu do osnivanja različitih konsultativnih tijela.

Radna grupa koja se bavila ulogom Tijela za ravnopravnost/Ombudsmana i civilnog društva u suzbijanju diskriminacije zaključila je da je važno obezbijediti nezavisnost ovih tijela za šta su neophodni dovoljni finansijski i ljudski resursi. Imaju brojne nadležnosti, a bez adekvatnih resursa ne mogu se djelotvorno baviti problemima. Jedan broj preporuka ovih tijela se ne poštuje od vlada i drugih organa i takvu praksu treba mijenjati. Potrebno je povećati vidljivost ovih institucija za opštu populaciju, a posebno za ranjive grupe. Ne postoji dovoljno institucionalnih podataka, niti njihove koordinacije, a statistički podaci su neophodni. Važno je uspostaviti saradnju između tijela za jednakost, nevladinog sektora i univerziteta i iskoristiti potencijale univerziteta koji mogu da vrše istraživanja koja će obezbijediti podatke. Saradnja između tijela za jednakost na regionalnom nivou postoji i potrebno je osnažiti. Brojni su strateški i akcioni planovi, ali je neophodno obezbijediti njihovo sprovođenje i redovni monitoring. Jedan od zaključaka je da zemlje učesnice ove Konferencije nemaju strateški dokument za borbu protiv govora mržnje i da je važno preduzimati preventivne i represivne mjere u ovoj oblasti. Kada je riječ o zaštiti ranjivih grupa, posebnu pažnju treba posvetiti Romima i putnicima kako bi se sprovele preporuke ECRI-ija. Važno je uzeti u obzir rodnu dimenziju svih ovih pitanja i promovisati uravnoteženi pristup svim grupama.

Kada je riječ o promociji različitosti u lokalnim zajednicama i o govoru mržnje, ukazano je da često postoji nekažnjivost govora mržnje. Više aktivnosti treba preduzeti u oblasti obrazovanja kako bi se razvijala tolerancija među mladim ljudima s obzirom da je u svim zemljama izražena etnička distanca. Pripadnike ranjivih grupa treba uključiti u donošenje akcionih planova na lokalnom nivou i ove grupe moraju biti vidljivije i prisutnije u svim aktivnostima. Treba jačati mreže opština kako bi se razmjenjivale dobre prakse.

Na samom kraju Konferencije zaključeno je da je razmjena ideja i iskustava na regionalnom nivou veoma važna zbog čega po završetku ove faze Horizontal Facility programa u maju 2019. godine treba nastaviti drugu fazu projekta koja će trajati tri naredne godine, jer je njegov doprinos zemljama korisnicama nemjerljiv.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković